

УКРАЇНСЬКА ПРЕСОВА СЛУЖБА

ВИДАННЯ ГОЛОВНОЇ РЕДАКЦІЇ.
Ч. 16.

14 вересня 1940 року.

ПІДОЙМІТЬ МЕЧА РЕВОЛЮЦІЇ !

Роки після світової війни вивели на українську політичну арену новий чинник - націоналістичний рух. Цей рух виріс із духового коріння світлих традицій 1917-20 р.р. в протиставленні до лихої пам'яті соціалістичної партійщини. Світлі традиції це була в першій мірі героїчна українська збройна сила; тоді і був націоналізм у своїх первопочинах у значній мірі рухом комбатанським, під якого прапори станула скоро запалена патріотизмом і жертвенністю молодь. Коли хтось скаже, що значні маси східньо-українського вояцтва були поза організаційними рамками українського націоналізму - то це в деякій мірі правда. Але в цій самій мірі неслухне духово-політичне привласнювання цих вояцьких мас деякими іншими українськими політичними групами. Це вояцтво було майже все по духу націоналістичне й тільки в силу різних умовин не було організоване в націоналізмі. З перших починів військово-революційної організованості - націоналістичний рух став усе більш політичним рухом, поширюючи цілі й методи, з включенням дотеперішніх завдань і приступленням до нових. Націоналізм захопив значні людські маси.

Це стверджуємо, щоб вказати на чисте й несплямлене минуле націоналістичного руху, як теж на непрорвану нитку його завдає одних і тих же, незмінних духово-політичних позицій. Хто буде перечити сьогодні, що той дух, включно з - хоч би й не завжди ясно усвідомленими - світоглядовими й політичними напрямками, який опановував наші військові круги тому 20 років, не був правильний, не був єдино спасенний? Армія це був людський матеріал, що для нього ідея нації була ідеєю боротьби до загибелі, що порятунок цієї нації бачив єдино в перемозі над ворожими ордами, яких український вояк поборював так безприкладно, і якому стискалося серце від стану заціпення, де партійщина не розуміла найясніших у світі правд, гризлася між собою, не хотіла вірити, що ворог є ворог, намагаючись паперовими словоблуддями еднати нарід для ідеї і "відобрати моральне право" страшному ворогові.

Довершилася трагедія української державності й - залишилась дива майже вся партійщина та залишились недобитки армії. За старі були ці партійці й надто до того перебули в тенетах хворого світосприймання, щоб могли переродитися. Деяким виняткам признання і честь. Решта ж блукала старими "каламутними болотами", хоч і твердила іноді, що наїшла нові видокруги, або просто "спускалася на дно". Як залишився тим, чим був завжди: нескалічений духом, зі здоровим інстинктом і готовий до реальних, не тільки словних, жертв. З цього вояцького середовища зродилася нова, а по суті стара - повязана з добримі традиціями 1917-20 р.р. ідея боротьби за Україну.

Сумні це підсумки для всякого українця взагалі - глядіти сьогодні взад 20 років "визволення" України партійщиною. Минула хвороба польської орієнтації це бодай непростима короткозорість, коли не щось гірше. З кругів, що заступали її і що тепер сквапно намагаються шукати нові орієнтації, можна почути сьогодні і те, що ми ж одні змінюємо закордонно-політичні віхи, ось Гусоліні, Гітлер які скопили починили... Невлучні це викрути. Бо ні один державний муж не відважився б ніколи зректися 1/4 частини чисто-національної території /Західна Україна/ - це є державна зрада, не закордонна політика. Але головне зректися в користь такого нічемного партнера, як була Польща й з такою наївною вірою в тривалість існування, в місійні вигляди польської державності. Дякі шукання виправдань у запом'ятах, мовляв, Головного Отамана є кривдою цієї великої історичної постаті. Бо Петлюра йшов на співпрацю з поляками в ситуації зовсім другій, ніж та, що займала згодом після війни - і цієї співпраці перед своєю героїчною смертю не доживав уже від років.

Є один український політик, чільний лідер свого табору, б. міністер, що дав нам кілька таких наглядних лекцій політичної "виробленості" діячів свого покоління, що не знати - сміятися, чи плач. Жив він у Франції і написав там кілька років тому в журналі своєї групи статтю, де твердив, що єдина справді протибольшевицька сила в світі є Франція і що єдина можлива українська орієнтація в західній Європі - на Францію. Ледви висохнула була тоді дороба на статті шановного автора, як зібрався в Москву француз Еріо і почалася доба франко-московської співпраці. Та шановний міністер далі висловлював свої самопевні й безапеляційні вказівки для української політики. В одному із останніх чисел журналу, в якому співробітничав, умістив яскраву "орієнтаційну" статтю, де називав мало не злочинном "неутральність" українських націоналістів у теперішній світовій розправі. Мовляв, хоч гинь, мусите постояти за ту орієнтацію, яку я проповідую, бо інакше чуть не зрадуєте Україну. Знову ледви розіслали журнал читачам, а Францію зайняли німці. Це ще б нічого. Але п. міністер зовсім не виїхав навіть із Парижу й тепер, зачуваємо, вже їде в Німеччину.

Не для злорадності ці приклади. І коли скажемо, що український націоналізм таких плям на своїм політичній минулім не має, то не для реклами. Кожний, хто здорово думає і бажає добра Батьківщині, мусить сказати: так політики не робить ся і люде, що починили стільки похибок й карколомностей, не дають найменшої за поруки ні політичного розуму ні - відповідальності. Хай же відойдуть або підпорядкуються іншим. Хай підпорядкуються тим, яких повинні були слухати вже 20 років тому - може йнакше виглядала б тоді доля України. Хай підпорядкуються або цілком опорожняють місце "неукам" без професорських титулів, але тим, що бачать життя здоровими очима й, вірні собі, борються, а не спекулюють.

Польський розділ нашої політичної боротьби на зараз закінчений. Польща могла була поступати йнакше взагалі й інакше супроти України - була б на цьому кривому ще вийшла, була б теж заощадила досорочення тим, що на неї орієнтувалися. Але в даних умовах лінія українського націоналізму в ставленні до поляків була єдино-правильною і - додаймо - цю єдино-правильну лінію єдині націоналісти заступали. Гляньмо на справу навіть під чисто "державницьким", а не "соборницьким" кутом зору. Хай б де /як казали польонофіли/, що боротьба Західньої України за власне визволення згід Польщі була другорядна річ чи взагалі не на часі. Спитаємо тоді: Яке має значення для визволення України тепер факт, що ЗУЗ увійшли в склад СРСР опановані в такій сильній мірі українською націоналістичною ідеєю? І яка була б ситуація, коли б ці землі ввійшли були в Большевію під знаком ідей польонофілів, замірені з долею, пасивні, задивлені в поміч Варшави для Києва? Себто, чи розгорнули свою діяльність на "партикулярнім" відтинку українські націоналісти не вчинили більше для визволення всієї України, ніж польонофіли своєю /видуманою "діяльністю" на СУЗ, яку вони хотіли мати /звичайно, не мали/ монополем?

Про всі інші боки цього питання не говоримо. Дозволяємо собі тепер тільки торкнутися одним питанням проблему української зовнішньої політики в часі теперішньої війни: Чи справді зовнішньо-політична засада українського націоналізму, який не определяє себе в конфлікті поти, поки не вмішаний у нього СРСР, не була й не є єдине, що на потребу сьогодні для українського визволення? А вже про сьогоднішні й програми - які вони були вчора в партійників і як "перероджуються" - це під зовнішніми умовами сьогодні - краще не говорити. Все це неповажні, згубні і як же ж органічно зв'язані з внутрішнім єством українського партійництва справи! Нема чого у всіх цим багатися сьогодні, але й годі - в ім'я добра справи - закликати суспільство, щоб робила загалом вже багато добродушного обличчя до поганої гри, щоб забувало й толерувало.

Зате в ім'я цієї ж святої справи, в ім'я серця й розуму, буде кожний український патріот кликати сьогодні загалом, щоб ішов до тих, що досі так жертвенно боролися, що находили правильні шляхи, що мають найсильнішу опору - душевну чи політичну - в народі. Націоналізм зокрема повинен об'єднати до решти ветеранів діяльної української армії, бо тільки одні націоналісти донесли до сьогодні ідейні прапори цієї армії несплямленими. Свіжі комбатанти - січовики Карпатської України й партизани Західньої України - поголовно в рядах українського націоналізму. Хай же й має кожна українська генерація своє воцтво, але хай же й воно йде спільним шляхом, як спільна всьому йому одна Велика Ідея. Коли всі найактивніші елементи здорового українства будуть ув українських націоналістичних лавах, не може й відваги у залишків нашої нещасної старої партійщини йти на дальші свої ні й шкідливі герці. Визволення України наблизиться ще більше, коли меч української революції піднесути спільно тисячі досвідних, звиклих до бою й перемоглих твердих рук!

Я. Оршан.

ПРОБЛЕМА БОЛЬШЕВИЦЬКИХ "БАТЬКІВ І ДІТЕЙ".

В Болшевії весь час існує нерозв'язана проблема двох поколінь, "батьків і дітей". Кілька разів чистки переведені в комсомолі з меншою дбайливістю й безоглядністю, як у партії, навіть менше-більше в цих самих часах, - можна назвати не інакше, як чищенням "дітей" "батьками". Радше найголовнішим батьком, батьком над батьками, Сталіном, якого батьківства "діти" не все хотіли як слід визнавати. Остання чистка була в добі масакри серед партійної верхівки та відомих несамовитих процесів. Число комсомольців тоді помітно зменшилося. Перед ХІІІ з'їздом ВКП/б/і після нього заряджено новий набір до партії й заразом до комсомолу. На терені самої України прийнято до комсомолу за час від 1.І.1939 р. до 1.ІУ.1940 р., як подають большевицькі джерела, 669 тисяч нових членів, тобто число менше-більше таке, яке вичищено. Значить, неабияка була це чистка, з розмахом, просто сталінська. Значить, особа ясного "сонейка" большевицького була аж так непопулярна серед комсомольської, отже рахувати "свої" молоді. З "вичищених" частину розстріляли, а решту порозміщували в концентраційний табор і на примусових роботах. Ось туди пішла ця молодь славити "геніальність" Сталіна.

На її місце прийшла нова молодь. Але вона була вже хіба числом у комсомольській статистиці. Партія не довіряла їй ніякої праці. Точку тяготи в праці сперли на комсомольському бюровому платному апараті, т.з. комітетах і відділах. Такий апарат дбав скорше про те, щоб молодь дечим не цікавилася, не надто в дечому була активною, просто, щоб молодь держати якнайкоротше. Такий апарат був доволі роздутий, при тому, як увесь апарат у СРСР поволі підпадав хворобі бюрократизації. Так завжди було й з партійними, профспілковими, адміністративними й усякими іншими апаратами в Болшевії. Таку постановку справи визнали найгеніальнішою аж до останнього часу.

Чагло в другій половині червня цр. скликали пленум ЦК комсомолу. Звичайно, такі пленуми не люблять хвалити того, що було. Вони звичайно безпощадно ліквідують одну "геніальність" і підносять другу. На бюрократичному апараті скіра тоді вже зовсім стерпне. В Болшевії це не жарт. Так було й цим разом. Вишукують якісь слова самого Сталіна, які він ще десь в 1924 р. висказав про комсомол, що "цей актив при вмілому його використанні може становити силу, здатну на чудеса". /"Комуніст" з 24-УІ-1940/. Значить, треба цю силу використовувати. "Комуніст" з 24-УІ-цр. /в своїй передовиці негайно офіційно пояснив, що ходить про "неухильне виконання найважливіших завдань комсомолу, зв'язаних з його роллю помічника большевицької партії", "про безздатність у боротьбі за виконання завдань третьої сталінської п'ятирічки". Видно, ця молодь, не зважаючи на все, знаходила як напрям у своїх зацікавленнях. Кремлівська кліка самостійних зацікавлень не зсидить. Молодь це ж сила, здатна на чудеса. Москва боїться чудес, що не виходять її ініціативи й наказодавства.

Так і почалася большевицька "критика й самокритика", яка має перекопати молодь, що це низова бюрократія спричинила її нечинність. Дарма, що ця бюрократія діяла за щоденними наказами й обіжниками згори. Ось тепер почне молоді нове рухливе життя. Просто, як каже стара московська пословиця, "чиновничество напсувало, а цар милостивий й добрий".

В світлі постанов ХІ пленуму ЦК ВЛКСМ, тобто всесоюзного ленинського комуністичного союзу молоді /"Комуніст" з 5-УІІ-1940/ справа виглядає так, що "комітети комсомолу все ще дуже слабо залучають членів комсомолу до повсякденної практичної роботи". "Завдання, що даються комсомольським активістам, часто носять формальний і випадковий характер". І взагалі "керівники комсомольських організацій... відриваються від маси комсомольців". Знову "ділове обговорення питань роботи організації підмінюється парадністю і шумихою". Тепер ходитиме про те, щоб "широко залучити комсомольський актив до всієї роботи: проведення лекцій, доповідей, бесід, підготовка питань для обговорення на бюро, пленумах і зборах активу, перевірка виконання рішень" і т.д. Словом, ходить про влучення більшої кількості людей у апарат пропаганди й агітації, при дуже стислій контролі над цими людьми. В парі з цим ідуть незначні організаційні зміни, що мають радше ошадностево-фінансовий характер: скасування відділів, а введення на їх місця низки комісій з комсомольців, зменшення щонайменше вдвоє платних працівників і постановою, що праця комсомольця, який виконує завдання йому поручені, є безплатною. Ось нова постановка справи до часу, коли знову не дійде до переростів у діяльності цієї організації.

Таким способом за 22 роки большевицького володіння прибрали новий вигляд перманентні тертя, а часто й відкрита боротьба партійної верхівки з молоддю. Досі, за оповіданнями людей, що були в московських тюрмах, лагерах і на

ловках, відсоток засланої комсомольської молоді серед засланих доволі великий значно вищий, чим відсоток молоді, в'язненої у пропалій Польщі. Дається устійнити, що кількість комсомольців, яких допускають у кандидати партії, в найкращих випадках доходить всього до 20%. Тобто 80% цієї передової молоді не має довіри серед партійної кліки. Є це молодь різних середовищ: селянського, робітничого, інтелігентського і тп. Видно, що злидні середовища, з якого молодь виходить і з яким не зриває, уся психологія цього середовища має сильніший вплив на розвиток ментальності молоді, аніж організаційний вплив партійних виховників. Молоді в більшовицькій організаційній формі розвивається у ворожому до панівної системи, напрямку. Нічого дивного, що Москва з острахом глядить на своє майбутнє.

Тепер виглядає так, що партія намагається відірвати молодь від впливу середовища, ставлячи її нібито вище від цього середовища, а з другої сторони сильніше піддати під власний вплив та контролю. Керівники молоді не можуть "відірватися від маси комсомольців", виховання не може мати "формальний й випадковий характер", навпаки молодь треба залучувати "до повсякденної практичної роботи", нехай набере враження, що чомусь проводить. Дозволяють молоді займатися працею пропагандивно-агітаційною, звичайно, з строгою відповідальністю за характер агітації. Сьогодні при скріпленій агітації у фабриках, колхозах, кооперативах і тп. комсомол має бути "помічником більшовицької партії... у боротьбі за виконання завдань третьої сталінської п'ятирічки". Значить, має помагати більшовикам у ще сильнішому висотуванні сил із селянина, робітника й інтелігента, щоб більше дати Москві збіжжя, копалин, виробів і тп. Коли молодь заведе в цьому довіря своїх наказодавців, її будуть чистити, судити, або і без суду засилати в безвість. Тоді знову покінчиться купе однієї "геніальності" і почнеться другої; на місце однієї молоді прийде друга.

Оцінювати майбутнє під кутом оцінки сучасної молоді є правильно. Молодь це авангард ідей майбутнього, перебудов, майбутніх подій. Москва здає собі добре з цього справу. Звідси постійне недовіря московської верхівки до власного горожанина, посилювання насильств і агітації на трудніших закрутах, стріляння з наганів у лоби, щоб цією ціною рятувати цілість власних голів. Молодь розчарована в своїх сподіваннях й проклята за свою віру, залишається й надалі такою самою, а переходячи в суспільне життя, змінює тільки методу свого поступовання. А скільки наверстувань такої молоді вже влилося в русло суспільного життя. Більшевії. Їх скількістю можна мірити ступінь зросту революційності в настроях та творити оцінку політичного наставлення підбільшовицької людини до існуючої там системи й режиму. Москва в такій внутрішній й в відомій міжнародній обстановках кидається здобувати молодь хочби для доразових своїх цілей. Це ж бо сила, здатна на чудеса!

В Більшевії ця сила наставлена в своїй загальній масі деструктивно супроти більшовицької дійсності. Вона може бути кращим чинником у руках революції. Революція орієнтується в таких деструктивних напрямках, звичайно вміє навіть чужі їй сили використовувати. Українська революція знайде методу у розв'язанні більшовицької проблеми "батьків і дітей" - творенням власного, українського конструктивізму.

ДЕК.

СМЕРТЬ ДРА ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА .

Др Євген Петрушевич, колишній президент Української Національної Ради, Диктатор Західної Области УНР, помер 29 серпня 1940 р. у 77 році життя у Гермсдорфі б. Берліну. Похорон відбувся 4 вересня ц.р.

Покійний був послом до австрійського парламенту а згодом до галицького союзу. Коли 13 жовтня 1913 р. повсталася у Львові Українська Національна Рада, др Євген Петрушевич, як тодішній голова Української Парламентарної Репрезентації, став її головою. 9 червня 1919 р. Українська Національна Рада та Рада Державних Секретарів ЗОУНР передала свої уповноваження в руки дра Петрушевича як диктатора.

Др Євген Петрушевич був представником тієї галицької генерації політиків яка не мала ще зрозуміння для ідеї української соборності і це стало причиною різних помилкових потягнень Покійного. За останні кільканадцять років др Петрушевич стояв осторонь від політичного життя.

ВІЙНА Й ПИТАННЯ НОВОЇ ЄВРОПИ.

Непередбачувана багатьома скоро поразка Франції, яка сьогодні намагається віднайти причини своєї програної та визначити нові шляхи свого духово-морального й політично-соціального розвитку, - захитала відношення сил між воюючими сторонами, поставивши могутні й досі всюди переможні потуги осі проти осамітненої й на всіх своїх фронтах загроженої Англії. З упадком Франції втратила Англія свого останнього й одинокого поважного союзника на континенті й з тим моментом її політичні та стратегічні позиції надзвичайно погіршилися: на європейському суходолі вона вже майже не воює й вся, створена тут нею й Францією, політична система зазнає радикальних змін. Всі донедавно англо-французькі приятелі й союзники змушені непереможними обставинами переорієнтовуватися в бік німецько-італійської політики.

Зокрема на балкансько-дунайському відтинку відбулися територіальні зміни: збільшена територіально після великої європейської війни Румунія мусіла погодитися на нові звужені кордони та уступити зразу Басарабію й північну Буковину Советам, а згодом Болгарії Добруджу та Мадярині значну частину Семигороду. Туреччина та Греція, зв'язані пактами з Англією, також бажають залишитися поза конфліктом, оскільки не існуватиме загроза для їхньої територіальної цілості. Ітально-грецьке напруження, що найшло було вислів у гострій кампанії італійської преси проти Греції, бодай хвилю зменшилося. Увесь європейський континент знаходиться сьогодні під німецько-італійською гегемонією. А окупація італійськими військами англійської Сомалії скріпила стратегічні позиції Італії в східній Африці, наслідком чого Італія загрожує тепер Суданові та Єгиптові.

Щоб не заангажуватися збройно й на Далекому Сході, Англія на домагаючись Ніппону відтягнула війська зов своєї концесії в Шангаї й за всяку ціну намагається вдержати добрі зносини з країною Сходячого Сонця. Вона затіснює також свої відносини зо Зєдинєними Дєржавами Північної Америки, яким недавно відступила свої морські й летунські бази на атлантийському передпіллі американського континенту. Ці останні заходи робить Англія з метою схилити Сполучені Держави до інтервенції.

За європейською громадською думкою, теперішня фаза війни може бути вирішальною. Німеччина та Італія ввели цілковиту економічну блокаду Англії. Головна стратегічна ціль Німеччини - зайняти англійський острів, бо, на думку Берліна, тільки в такому разі Велика Британія скапітулює. Продовження війни на довший час могло б витворити сприятливішу для Англії міжнародну кон'юнктуру, зокрема, коли брати під увагу ще нерішену поставу Зєдинєних Дєржав, яких інтервенція утруднила б, а то й унеможливила б потугам осі повну перемогу в сучасній війні. Таксамо ж неясне становище советської Росії, що тепер сидить тихо, але, мабуть, рушилась би, коли б Англія почала перемогати. А коли рушилась би, то, звичайно, проти Німеччини, якої тепер боїться й зо страху перед якою дійшла з нею до порозуміння.

Сьогоднішня зусильна й широка акція німецької авіації над Англією, а передусім над її столицею, яка переживає важкі хвилини від німецького бомбардування вказувала б на можливу постанову Райху приготувити інвазію острова. Коли б це Німеччині вдалося виконати з найближчого часу, то перемога над Великою Британією була б довершений факт. Справді - Англія ще могла б певний час продовжувати війну в своїх колоніях, але вже, мабуть, не зуміла б повернути своїх імперських позицій, навіть при інтервенції Сполучених Держав.

З усіх заінтересованих сторін ставлять питання: як виглядала б у висліді німецько-італійської перемоги побудова нової Європи? Берлін і Рим уже натякали на політичні й економічні форми та зміст повоєнної Європи, яка спиралася б на перевазі обох переможців, що гарантували б решті народів задоволення духово-політичних і економічних їх потреб, при обмеженні повної її суверенності на користь континенту, як цілості. Схід Європи стоїть поза планами й дискусією, бо війна туди не сягає. Кожний може тільки ствердити, що перемога Берліну й Риму не була б тотальна й нова Європа не могла б процвітати, ні не вдержався б у ній на довший період часу мир, коли б не прийшло до реконструкції також і сходу Європи.

Існування московсько-більшевицької імперії поряд із перебудованою так чи інакше рештою Європи було б завжди джерелом небезпек для цієї останньої. Закріпивши впродовж одnorічного тривання війни свої стратегічні по-

зиції заняттям нових територій/українських, білоруських і балтійських/, Москва жде тільки сприятливої нагоди, щоб продовжувати свій марш у розпочатих напрямках. Багатомільйонові поневолені нею народи, а в першу чергу - український народ, своєю революційно-визвольною акцією ослаблюють потужність Москви й готуються завдати їй усією своєю силою удар з-внутра. В інтересі всієї Європи буде знайти спільну мову з силами цих народів, щоб завдати удар московській загрози для всього континенту.

В.Ф.чук

ЛИСТИ ПРОС СІЧОВИ І КРОВ.

Джерзи-ситська "Свобода" містить у трьох числах листи, що насвітлюють положення на українських землях під Сове́тами /один заторкує теж справи Карпатської України/ й є, крім того, зворушливими документами людського горя. Ось перший лист /"Свобода" з 26 липня/, надісланий одному українцеві в Америці:

"Дорогий та щирий приятелю! Пишу тобі пару слів. Пишу, тай сам не знаю що Бо з раю не вільно чогонебудь писати. Бо наш небесний володар Сталін якби довідався про що я писав, то не^{на} ногах, але головою я повандрував би до нього Братіку! Рай тут, куди оком поглянеш. Червоні схоплюють наших славних Січовиків і відсилають їх у Сибір. З товаришів наших з Галицької Армії я лиш один остався. Бо знаєш, що мені польські поіпаки вчинили. Нужда, голод, велика зараза кинулась тут і гине нарід гірше, як у Вадовицях 20-го року Січовики. Ті, що хотіли червоних, тепер самі поробились синими. А ті дуже, а дуже червоні, то так помовкли, так притихли, що самі кладуться в могилу. А мене бодай то тішить, що це на них спало. Бо вони неодного нашого Січовика віддалихам у руки, а опісля червоним катам. Не одна старенька мати пішла з розпуку за своїм сином у могилу. Хотів би Тобі багато розказати та написати, але сам знаєш, що не можу, бо лиш одно око маю й одну руку. А рештою лях тішиться.

Чи не забув Ти нашу славу під Чортковом і Розвадовом, 22 років тому? Як моба скорострілами косили ляхів в Чорткові, а червоних у Розвадові! Чи нагадуєш наші славні січові пісні? Я плачу за Тобою що днини. Прости мені Товаришу Грицю за моє писання. Та я самітний, полеманий, нічого не маю, тільки славні спомини. Україно моя, мати рідненька, забери мене з того червоного раю. Не забувай ти за мене! Організує наших славних Січових Стрільців, прилітай сюди. Вірний Тобі раз на все. Т....

Листа цього передаю до Слова́ччини. Прощай, братіку, я дуже слаб".

Другий лист /"Свобода" з 6 серпня/ написаний до однієї українки в Америці з села Городок на Лемківщині /під Німеччиною/ й описує те, що діялося у с. Телешниця Ся́нна, пов. Ліско, яке попало під московську владу:

"Тішуся дуже, що Ви всі Богу дякувати здорові - починається лист. - Тепер буду старатись Вам розказати, де Ва́ша рідня живе. Правда, тяжко все те описати, бо на саму згадку голова крутиться; а в очах темніє, коли подумати тільки, як наш проклятий ворог Москва проганяє наших людей з їх рідних сторін де́сь далеко. Бог святий знає, яка доля їх стріне, та чи колись у житті побачимось. Нач здавалось, що війна принесе кінець нашому відвічному ворогові, полякам, а про іншого ворога ми й не думали. Тимчасом прийшов другий ворог, не менше грізний від першого і підсунувся аж до самого Сяну. Правда, по нашому боці можна жити й розвиватись, бо маємо свободу. Можемо розвиватись національно в повнім того слова значінню. А то в большевицькім "раю" не дають людині спокійно вмирати на своїй ватрі, кажуть брати на плечі тоболи та мандкати в невідоме. Коли людей виганяли з прикордонного пояса, то діялись страшні сцени, попросту не хотілось вірити, що в людині сидить така звірюка і то в тих людей, що голосили рівність, братерство і любов, мовляв, людина сама є добра, тільки порядок світу є злий. І цього дня не один горливий їх боронець розчарувався.

Ви щасливі, що не бачили, як то проганяли наших Телешнянів. Ви щасливі, не бачили цього всего. Бо можете собі уявити, коли людина від вічних часів зжилася зо своїми рідними горами й зо своїми стріхами, а тут приходить яка зайда і каже виноситись за 24 години і то так, щоб і сліду не було. Уявіть собі, в яку розпуку попадали люди, почувши, що мусять без ніякої вини йти в світ і тулятись по чужих кутах, та примирати без куска хліба. Я не маю слів, щоб описати, як то бідні наші рідні виходили зпід своєї так рідної ст

хи. Кожен кусок дерева своєї жиці цілували та сльозами обливали. А їх катюги попросту тягали як на шибеницю, відриваючи від того місця, де вони родились і вони літа щасливі зросли. І так вивезли всіх наших людей з нашої любної Телешниці Сянної, одних десь далеко на Волинь, так принаймні говорять люди, а інших до Ашварської Телешниці й між тими щасливцями є наші родичі і сестра Настя. А Ганся опинилась десь у Х. на якомусь сатрапівському колхозі. Побачитись тепер чер Сян взагалі неможливо, бо большевики пильнують свого "раю", як ока в голові. Пильнують не для того, щоб хто туди не забіг, а тому, щоб хто не втік і не розказав про ті знущання над безборонними нашими людьми, які просто гинуть з голоду. Ми не раз вийдемо над річку Сян і пригадуємо собі, як то було колись та думками линемо туди, де наші родичі коротають свій вік, та молимося Богу, щоб перемінив ту страшну кару.

Не гризїться там та не розпачайте, бо плачем нічого не вдієте. Треба боротись з цим життям. Ми віримо свято, що так не буде і прийде ще час, що ми всі разом зідемося та будемо розказувати собі про минулі бої".

Врешті третього листа передруковує "Свобода" /з 9 серпня/ з "Карпатської Респи", московської газети, що виходить у Понкерсі /Америка/. Лише цього пише якийсь утікач з Карпатської України, подаючи на початку деякі дані про положення під малярською окупацією.

"Час біженців - пише він - на Словакії повно. Люди приходять кожен день і йдуть на північ, як у Ієру. Треба би поставити організацію, яка занялася б долею людей поза границями свого рідного краю. Там іде страшна маляризація. Людей наших викидають зо школи й урядів без платні за те, що вони були лояльні чехо-словацькому урядові, а не були лояльні малярії. Викинені такі люди, як: директор Бунганич, директор Драгула, суддя Сливка, проф. Карабелеш, предсідник суду Гаджега і т.д. Русских книгарень нема. У Сваляві була остання і ту закрили. Кожен, хто хоче остати на службі, мусить бути оправданий спеціальною малярською комісією, складеною з малярських священників...

Фенчик зрадник, Еродій не має впливу і є під поліційним надзором. Не хочуть йому видати паспорт за границу. Багато наших інтелігентів віддали під поліційний надзир. Така особа має голоситися у мандармерії часом по три рази на тижде і перебувати 10-15 кілометрів дороги. Там за кожним разом такого чоловіка б'ють. До такого чоловіка ніхто не сміє писати, ніхто не сміє до нього зайти, не може йому вийти із свого села. Таких малярських заповідей є 12..."

В іншому місці цієї газети є лист тих лемків-москвофілів, що покинули Лемківщину й переселилися на советську територію після заняття Лемківщини німцями. Переселенців завезли в Тернопільщину, опісля ж в Донецький басейн. В цьому листі є м. ін. таке місце:

"Наші люди не добре чуються між українцями, а це з тої причини, що українці як один, майже на цілій території дуже хорі на Україну. Вони все думають про самостійність і вичікують Гітлера. Є випадки, що явно відгромажуються нам за наше непризнавання українізму і ненавидять нас".

З СОВЕТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

Стара пісня про хиби, недоліки й прогули.

"Комуніст" з 18 серпня друкує резолюції наради обласного активу київської організації компартії. Резолюції ці - одні нарікання й підбичовування самих себе. "Актив відмічає - читаємо там - що помилки минулого року в підготовці і проведенні збирання та заготовках сільськогоспод. продуктів, від повторення яких попереджав липневий пленум ЦК ВПБ, мають місце в роботі ряду районів області". І далі йде мова про хиби й недоліки, про недодержання "строків" - стара пісня, якої й нічого повтаряти. В іншій частині резолюції читаємо: "В ряді підприємств і установ прогули та самовільні уходи з роботи все ще залишаються значними і прогульщики в багатьох випадках до судової відповідальності не притягаються... Партиїні організації усунулись від контролю над проведенням в життя Указу презид. Верх. Ради СССР... і обминають факти порушень Указу директорами підприємств, керівниками установ і органами суду й прокуратури... Збори парт. активу вважають головним завданням всіх парт. організацій в галузі промисловості - забезпечення керівництва і контролю над здійсненням заходів по переходу на 3-годинний робочий день, 7-денний робочий тиждень і заборону самовільного залишення робітників з місця роботи і службовцями підприємств і установ... Зобов'язати партійні і комсомольські організації добитися такого становища, щоб комуністи і комсомольці служили прикладом..."

дом чесного, соціалістичного ставлення до праці".

Резолюція говорить ясно, що самі комуністи далекі від "чесного, соціалістичного" ставлення до праці. Таке ж наставлення й у мас. Яке інакше може бути відношення до праці в неволі й тюрмі?

Виставка про Сталіна у Львові.

Большевицькі газети пишуть, що в роковини "визволення трудящих Західної України від панського гніту" відкрили у Львові велику виставку про життя і діяльність /себто злочини й божевільня/ "найгеніальнішого" Йосифа Вісаріоновича Сталіна. Виставка має відділи: дитинство й юнацькі роки, перші кроки революційної діяльності, заслання і втечі, боротьба за революційну теорію, співдружба Сталін з Леніном, Сталін на фронтах громадянської війни, Сталін - творець конституції "перемігшого соціалізму". На виставці, ясно, не покажуть статистики загнаних цим катом мільйонів українців на той світ ні образу того горя й нуди, що Сталін і Москва принесли українському народові.

Судівництво над хуліганам.

Большевицькі умовини витворили особливий тип "хулігана", що його стрічає в кожному кроці в Соведах. Джерело цього дикунського явища - сама панівна система. В серпні ц.р. президія верх. ради ССРСР видала аж окремий "указ" в справі поборювання хуліганства судовими репресіями. Спеціальні "камери народного суду по боротьбі з хуліганством" повстануть у Харкові, Одесі, Сталіно, Дніпропетровську й Ворошиловграді, в Києві ж вони вже працюють - як подає "Комуніст" - щодня з 9 до 24 годин. Як видно, великий навал праці...

"Спекулянти газетами".

"Комуніст" з 16 серпня писав таке: "На Житньому базарі в Києві продають багато екземплярів газет. Серед них - "Правда", "Известія", "Комуніст", "Советская Украина" та інші...Більшість газет сьогоднішніх, або за попередні числа, проте спекулянти збувають їх як обгорточний папір. В результаті цього, тисячі трудящих столиці позбавлені змоги прочитати газети, яких часто не вистачає в кіосках... 13 серпня на Житньому базарі був затриманий хлопчик Гусев, в якого знайшли кол 100 свіжих газет. Він показав, що йому й іншим "продавцям" щодня вранці приносять на базар газети цілими мішками якісь невідомі люди. 14 серпня масовий продаж газет, як обгорточного паперу, тривав. На цей раз працівники міліції затримали "буса" Іванову, яка проживає на Верхньому Валі нр. 16. В кишені у неї знайшли тільки десятки номерів "Правди" від 1.3. Проте, це була тільки невеличка частина її запасів. Квартира Іванової нагадує велику газетну експедицію. На столах, стільцях на підлозі, всюди лежать газети - більше трьох тисяч екземплярів...Щодня в Києві надходить у роздрібний продаж до 70 тисяч екземплярів центральних і республіканських газет...Злочинці крадуть тисячі газет, безкарно збувають їх на базарі, як обгорточний папір...Сотні газет з матеріалами VII. Сесії Верх. Ради ССРСР лишилися непрочитаними". - Справді, яка ганьба, позагортали в них зогнилу цибулю...

-o-o-o-o-o-o-o-o-

МАДЯРСЬКИЙ БЛЕФ à la БЕНЕШ.

Як відомо, "йде з боку деяких сильних чинників натиск із зовні на Мадярщину, щоб вона дала автономію Карпатській Україні. Згадані чинники побоюються, щоб невідраді й напружені відносини в Карп. Україні не послужили для большевиків водом для вмаршу большевиків й у цю частину України. Мадяри ні думають змінити досі своїх колоніально-денационалізаційних практик на Закарпатті, зате поспішили розпропагувати через пресу й різні бюлетені проект/!/? закону про автономію "воевідства Підкарпатської Руси". Цей проект говорить про прилучення Ужгороду як осередку місцевої адміністрації до "карпаторуського воевідства", далі зазначає рівність мадярської й "рутенської" мови в народніх та середніх школах і вчительських семінарах, як теж у адміністрації. Урядовці, які не знають "рутенської мови", мають вивчити її за...два роки. Далі йде мова про автономну компетенцію адміністрації в справах культури й шкільництва, соціальної помочі, тощо. "Модо "автономних органів" - проект йде по лінії чеських традицій, передбачуючи уряд позбавленого реальних прав "воеводи" й фактичного "власного" - намісника регента Горті. Звесь проект - що не знати ще навіть, коли стане законом, негідний блеф, зневага українства й насмішка над важкою долею населення Закарпаття

УКРАЇНЦІ В ГЕН. ГУБЕРНАТОРСТВІ.

Організаційне життя.

Німецька влада затвердила для українців статут "Українського Освітнього Товариства /УОТ/, яке заступить діяльність усіх дотеперішніх культурно-освітніх товариств, а це "Просвіти", "Рідної Хати", "Рідної Школи" й т.п., які припиняють свою діяльність. ~~Визнання~~ освітньої праці в рядах УОТ, що має напівдержавний характер, буде вестися від тепер під проводом одного суцільного найвищого проводу українців в Ген. Губернаторстві, яким є Український Центральний Комітет у Кракові з своїми повітовими комітетами.

Провід над Головною Церковною Радою /православною/ при Українським Центральним Комітеті у Кракові перейняв заслужений діяч на церковному полі проф. Іван Огіялко.

Шкільництво.

На українських землях у Німеччині буйно відроджується українське шкільництво низького й середнього типу. В цьому шкільному році існує дві гімназії - в Ярославі й Холмі та учительська семінарія в Романові-Ливці, разом з однорічним педагогічним курсом для тих абсолювентів середніх шкіл, які бажають посвятитися вчительському званні. Німці завели обовязкову професійну освіту - для міста 3-річний обовязковий професійний вишкіл, для села двохрічний. Відповідні ремісничо-торговельні, сільсько-господарські й под. школи відкриті в таких місцевостях як Сянік, Коросно, Криниця, Нім. Перемишль, Ярослав, Гарногород, Белз, Грубешів, Окшів, Холм, Володава й Біла Підляська. ~~Більшість~~ останніх шкіл. наука поставлена так, що молодь може вчитися попри професійне зайняття й зарібок на хліб. У Варшаві відкрили український курс піклувальниць хворих, що будуть в першу чергу спрямовані до лічниць Холмщини й Підляшша. Відбуваються теж всякі курси, йдуть старання зорганізувати м.ін. музичне шкільництво.

Національний рух.

Село Рейовець на Холмщині, одна із жертв brutальних польських практик, тепер відроджується. Ті, що були перейшли на римо-католицтво й почали вживати польської мови, навертаються до рідного українського народу й до своєї церкви. В верпні відбулося в селі відкриття закритої й напівзруйнованої поляками церкви. ~~Важку~~ діяльність розгортає місцева "Рідна Хата". - Село Лентівня в Перемищині було виставлене на такі нагальні польонізаційні зазіхання, що з колишнього напівукраїнського села лишилося досі всего 20 українських родин. Цей актив оснував "Просвіту", для якої відобраз половину місцевого "дому людowego". Відбуваються різні імпрези, організований дитячий садок, задумують будувати каплицю. Теж у Солоннім в Ярославщині йде жвава робота: побудовано читальню й відбуваються театральні вистави, академії, діточі свята, тощо. - При шосе Грубешів-Заміє лежить село Мечин, де поляки теж вели люту політику винародовлення. Тепер тут діє українська школа, волосна управа під українським проводом, а "Рідна Хата" влаштовує свята, м.ін. в честь Героїв Петлюри й Коновальця, й под. Мешканці села нагадки княжих дружинників - мечників.

Жертвенний труд учительства.

"Краківські Вісті" з 6 вересня приносять статтю "З недолі учителя", в якій багато наведених фактів говорить про велику жертвенність українського вчительства в його труді в перші місяці після польської війни. В статті пишеться про "самовідречення учительства, яке боролось зі всіми труднощами і поборювало їх коли доводилось учити без книжок, зшитків, шкільного приладдя і в небувалих умовах. Бували випадки, що учитель в боротьбі за українську школу наложив голю, згинувши як герой на стійці з руки скритовбивника. Про криваві напади на укр. учителів, їхні мешкання годі тут і згадувати. Годі згадувати і про всі зніжчення. Учителеві доводилось бути лише на ласці села, бо цілі довгі зимові місяці діставав ніякої платні. Бувало, що часами село "забуло" донести учителеві харчі і він ходив голодний, а встидався впоминати".

Преса.

"Краківські Вісті" мають стати від жовтня щоденником. "Ілюстрованих Вістей" /місячник/ вийшло вже 4 числа. Для молоді появляється місячник "Молоді Друзі". Почав виходити Саховий місячник "Сільський Господар".

В ЗЕРКАЛІ СВІТОВОЇ ПРЕСИ .

Перед вирішальною годиною в англо-німецькій розправі?

Світ остає під враженням могутніх **німецьких летунських** налетів на Англію, що запирають віддих прилюдній думці всіх континентів і країн. Преса ставить питання, чи ці налети є прелюдія довго заповіданого знаходу німецької збройної сили на британський острів. Відповідь звучить майже всюди: так! Швейцарський щоденник **"Базлер Нахріхтен"** прирівнює ці летунські атаки до барабанного вогню в минулій світовій війні, що чинив ворожі позиції "зрілими до наступу". "Так, як ставив тоді собі завжди атакуючий питання, як довго видержить ворог, що на нього він **шле** смерть і знищення, так і тепер чути таке питання в німецьких кругах". Коли в Берліні твердять, що година англійського заломання не далека, то з Англії чутні досі **все** ще самопевні голоси. Лондонський щоденник **"Нюз Кроникл"** пише 10 вересня, що в Англії очікують на протязі найближчих 14 днів значніших німецьких акцій. Який буде вислід цих 14 днів, від того залежатиме й остаточний вислід війни. Німецькі зосередження кораблів в Гамбургу, Кале, Бульонь, Остенді і Дюнкерці - твердить газета - вказують на недалеку спробу німців напасти з моря на острів. Газета певна, як і вся інша англ. преса, що така спроба не вдасться. Вперше в ці дні з італійського боку, що на виднокрузі теперішньої війни починає зарисовуватися можливість застосування трійливих газів. В. Гайда пише іменом в **"Джорнале д'Італія"**, що Англія, йдучи назустріч важким дням, "починає задумуватися над новими темними плямами". Здається, що з'являється понуре море газової війни". Бо, пише Гайда, не припадок це, що північно-американські газети почали від кількох днів розписуватися, мовляв "Німеччина не махнеться зужити трійливих газів". Ці писання, читаємо далі в статті Гайди, можна тільки так пояснити, "що Англія пригтовляється до ужиття газів й намагається, за своєю звичкою, спорудити собі заздалегідь алібі". Гайда заявляє накінець, що держави газової війни "ніколи не планували й такого почину ніколи не вхопляться".

Політика в других кінцях світу.

Німецько-італійська увага пильно спрямована на становище Зєдинених Держав П.А. до європейського конфлікту. Берлінська **"Дойче Альгемайне Цайтунг"**, зісталяючи недавно найважливіші події дня, вичислила такі факти: Зєд. Держави хочуть доставити Канаді танки старшого типу; Америка перебрала на місце Англії стежну службу на водах Шангаю, як теж розпочала флотними стежами охорону берегів Гренландії, де є важні для фабрикації алюмінія копальні кріоліту; кол. американський адмірал Ярнелль заявив, що американська флотія повинна б злучитися з британським флотом, щоб разом воювати проти "наці" й Ніпону. В цих же днях доносять **"Базлер Нахріхтен"** з Вашингтону, що там заключено між Зєд. Державами, Австралією й Новою Зеландією "договори приязні для сприяння мирові". Договори ці порушуються по такій лінії, як недавній американсько-канадський пакт. Зате ті круги, що надто пильно числили за скорим вступленням Америки в війну, розчарувалися наступними двома вістками з Зєд. Держав: Америк. палата послів прийняла закон, який вкладає передбачений набір низки річників до армії на 60 днів. Знов же республканський кандидат на президента Зєд. Держав В. Вилкі заявив ув одній промові "Я не залпую Зєд. Держав під ніякими умовами в європейську війну". Ця заява захитала твердження з деяких сторін, що, мовляв, всеодно, чи переможе Рузвельт чи Вилкі - Америка вступить із весною в війну. Характерна теж заява лондонського **"Таймс"**, що відступлені Америкою Англії воєнні кораблі не відразу скріплять морську силу Британії, бо їх ще треба сильно опанцирити з огляду на вимоги модерної воздушної війни.

На далекому Сході чимраз виразніші намагання Ніпону з одного боку чим більше покінчити китайську кампанію й забезпечити собі плечі з боку Советів, а з другого боку - вільні руки для акцій Британії на випадок її чорної дини й для майже певного в таким разі конфлікту з Америкою. Преса приносить ні протирічні пока вістки про хід переговорів ніпонського уряду з Індокитайською справою перемаршу ніпонської армії через цю французьку посілість проти Чіянкі. Новоіменований ніпонський амбасадор на Кремлі Татекава склав наступну перед пресою: "Я завжди заступаю погляд, що Ніпон мусить удержувати приязні стунки з Советською Росією" /за **"Базлер Нахріхтен"**/. Подібно пише ніпонська та **"Агаші Шімбун"**: "У зв'язку з недавною промовою Молотова, в якій була мова

наближення до Ніпону, можна вважати іменування нового амбасадора першим кроком нової епохи в ніпонсько-російських відносинах".

Після перемін у південно-східній Європі.

Низка познак говорить про те, що Німеччина готова тепер якнайбільше затіснити свої взаємини з Румунією й Болгарією, та ніяк не довести до проникання советських впливів туди. Світова преса відмітила не тільки дуже теплий, але й політично не пустословний зміст телеграм Гітлера до прем'єрів обох держав. Німецька преса дуже обширно й прихильно пише про новий внутрішній лад у Румунії, причому напр. орган нац.-соц. партії "Фелькішер Беобахтер" помістив спеціально присвячену ген. Антонеску статтю п.н. Новий муж Румунії. Знов же орган міністерства закорд. справ "Берлінер Берзен Цайтунг" запевнює обі держави, що вони ухвлять участь "як рівноправні члени й приятелі потуг осі" в розв'язці тих завдань, які очікують нову Європу. Згадана стаття з признанням підкреслює виразливість Болгарії однаково, як і Румунії, в переговорах у справі Добруджі, говорячи при цьому про болгарів як про "працьовитий, дужий, чесний і здібний до життя" нарід. Вони ці ноти примітні ще й тим, що промовчують мадярів, які, як відомо, невдоволені німецько-італійським арбітражем у Відні; мад. прем'єр Телекі, звітуючи недовго про цей арбітраж в будапештському парламенті, заявив, що Мадярщина ніколи не могла б рішитися на існування у вузьких межах угорської держави та що вона й надалі остане вірна своєму покликанню в Подунайщині /за "Базлер Нахріхтен".

У післявоєнній Франції.

Ось кілька голосів французької преси, що відзеркаляють духово-політичну ситуацію цієї країни сьогодні: "Матен" пише на тему відповідальності за поразку, що "перший із відповідальних є президент Лебрен, що знасилував конституцію, якої був сторожем, виповідаючи війну без попередньої згоди обох палат". "Франс о Травай" критикує процес у Ріомі над б. політиками: "Нічого поважного й вирішального не вийде з нього процесу; задовольяться половинчастою справедливістю низкою половинчастих заходів, вповні даремних. Куди кориснішим, але й важчим було б пошукати й засудити справді відповідальних: але не вчинять цього, бо не хочуть". В іншій же статті цієї ж газети читаємо, що "в старій Франції було ним безглуздом вмирати за вітчизну. Яку вітчизну? чи зацію жидівських емігрантів з Німеччини? за вітчизну троцькістів, що повтікали з Росії? або прибулих з Іспанії монархістів? чи за вітчизну злочинців з цілої Європи й шукачів частя зі сходу? Франція була перемінилась у "кльоака максіма". "Огігаро" поміщує передовицю, де взиває французів "не тратити відваги, чужинців же не сумніватися в майбутню в будову Франції. Хоч і слабкі, мають французи підставу не тратити довіря до самих себе". Цитована вже вище "Франс о Травай" пише в іншому числі про підкупність парламенту: "Масонерія підкуплювала все більше цей зіпсутий організм. Котрий дупутат журився колинебудь потребами країни? Депутати знали тільки власні особисті інтереси". А в черговому числі: "Важко вдарити не по людях, а по тих, хто їх впував. Коли вдарити - то по професіоністах від хабара, по авантюристах, що вкладаються в бірку людського сумління, щоб здійснити якийнебудь свій майстерський трік. Даремно переслідувати проституцію вдаряючи по проститутках: треба вдарити по меґерах і альфонсах". В "Маріанне" ж читаємо, що франц. нарід "живе в стані зневіри й прострації та мало схильний до ентузіазму, який був би потрібний, щоб відплати, щоб освободитися від тих, які кидають клевети на нас, й узятися знову за ту цивілізаційну місію, яка була по всі часи привілеєм Франції і якої ніколи не вдалося нікому наслідувати. Клич нових засад організації світу завжди виходить із Франції. Навіть ідея фашизму є французького походження, бо її розгорнув Морі Сорель".

"Журналь" пише, що треба все підпорядкувати питанню вдермання єдності обох Францій - окупованої німцями й неокупованої. Найгірше, що могло б статися, коли повстала роздвоєна Франція. Близькі пояснення для цих побоювань франц. газети дають "Базлер Нахріхтен": В Парижі німецькі військові влади переводять у сабріну слідство в справі заробітної платні, підвищуючи найскромніші платні й обрізуючи найвищі. Нац.-соц. органи докладають усіх зусиль, щоб приєднати робітничество й створити новий упорядкований робітничий соціальний рух. Такі заходи й факт цілого відмежування обох полов Франції є причиною, що в обох частинах країни панує різна ментальність. Швайц. газета намагає, що річ тут у певних німецьких субтах далекоїдучого характеру. Звідтіля неспокій французької преси.